

Εκπαίδευση, Δια Βίου Μάθηση, Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη, Καινοτομία και Οικονομία

Τόμ. 1 (2016)

Πρακτικά Πρώτου Πανελληνίου Συνεδρίου

Κρίση Χρέους και Οικονομική Ανάπτυξη στην ΕΕ

Γεώργιος Μ. Κορρές, Χρίστος Λαδιάς, Αικατερίνη Κόκκινου

doi: [10.12681/elrie.796](https://doi.org/10.12681/elrie.796)

Κρίση Χρέους και Οικονομική Ανάπτυξη στην ΕΕ

Γεώργιος Μ. Κορρές¹, Χρίστος Λαδιάς², Αικατερίνη Κόκκινου³

gkorres@geo.aegean.gr, caladias@otenet.gr, aikaterinikokkinou@gmail.com

¹Καθηγητής Δρ. Γεώργιος Μ. Κορρές, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Γεωγραφίας,

²Επίκουρος Καθηγητής Δρ. Χρίστος Λαδιάς, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Οικονομικής & Περιφερειακής Ανάπτυξης,

³Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Δρ. Αικατερίνη Κόκκινου, Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων

Περίληψη

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση της οικονομικής πολιτικής είναι η δημιουργία δημοσίων ελλειμμάτων που συνήθως οφείλεται κυρίως στην μείωση της παραγωγής αλλά και στην κακή διαχείριση των οικονομικών. Η αύξηση των δημοσίων ελλειμμάτων οδηγεί αντίστοιχα στην αύξηση των χρεών μιας χώρας και ακολούθως τα μεγάλα χρέη οδηγούν συχνά στην μερική ή πλήρη αδυναμία πληρωμών (χρεοκοπία). Η οικονομική πολιτική, που υλοποιείται τόσο μέσα από το πλαίσιο της δημοσιονομικής πολιτικής όσο και της νομισματικής πολιτικής, είναι οι βασικοί προσδιοριστικοί παράγοντες που καθορίζουν την ανταγωνιστικότητα και την ανάπτυξη για μια χώρα. Το συγκεκριμένο άρθρο επιχειρεί να εξετάσει και αναλύσει την εξέλιξη του δημοσίου χρέους σε σχέση με την αναπτυξιακή διαδικασία και την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού για την ΕΕ με έμφαση στην ελληνική οικονομία.

Λέξεις Κλειδιά: Δημόσιο Χρέος, Δημόσιο Έλλειμμα, Εκπαίδευση, Ανάπτυξη

Abstract

Public debts and public deficits are the main current problems for economic policy and economic planning. The public debts and public deficits are usually connected and derived by the production decrease. The high public deficits are leading to the high public debts and consequently the huge public deficits and public debts are the main cause for economic instability and stagnation. The public fiscal policy and the monetary policy are the main tools of economic policy and they are the main determinants for the competitiveness and the growth levels. This particular articles aiming to analyze and to examine the evaluation of the public deficit, the public debts in relation to the growth process and to the exploitation of the available human resources for EU with particular emphasis for the Greek economy.

Key words: Public Debt, Public Deficit, Education, Development

1. Εισαγωγή

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα στον σχεδιασμό και την υλοποίηση της οικονομικής πολιτικής είναι η δημιουργία δημοσίων ελλειμμάτων που συνήθως οφείλεται κυρίως στην μείωση της παραγωγής αλλά και στην κακή και αναποτελεσματική διαχείριση των οικονομικών, την αδυναμία του φοροεισπρακτικού μηχανισμού και την αύξηση της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής. Πιο συγκεκριμένα, η αύξηση των δημοσίων ελλειμμάτων οδηγεί αντίστοιχα στην αύξηση των χρεών μιας χώρας και ακολούθως τα μεγάλα χρέη οδηγούν συχνά στην μερική ή πλήρη αδυναμία πληρωμών (χρεοκοπία). Η αδυναμία πληρωμών των χρεών για μια χώρα οδηγεί στην προεπιλογή του εξωτερικού χρέους, δηλαδή μια χώρα προκαθορίζει τις πληρωμές της στους κατόχους ξένου χρέους και σε ορισμένες περιπτώσεις (όπως στην Αργεντινή, Μεξικό, Σοβιετική Ένωση) μπορεί να οδηγήσει στην αποκήρυξη του χρέους και στην στάση πληρωμών, είτε εναλλακτικά στον ανασχεδιασμό και επαναδιαπραγμάτευση του χρέους που σημαίνει ότι συζητά με τους ξένους πιστωτές και διαπραγματεύεται τακτοποίηση των χρεών, (Lapy, 2009). Συνήθως, οι πιστωτές

ενίοτε αναγκάζονται να δεχθούν απώλεια σε κάποια μερίδα του χρέους, γνωστή ως «κούρεμα», με παράλληλη επαναδιαπραγμάτευση των επιτοκίων.

Πολλές φορές για την αντιμετώπιση των δημοσίων ελλειμμάτων και των κρατικών χρεών, η κεντρική τράπεζα «εκτυπώνει» περισσότερο χρήμα, το οποίο όμως εάν δεν συνδέεται με την παραγωγική βάση, (δηλαδή την αύξηση της παραγωγής και εισοδήματος), οδηγεί σε μια άνοδο στον μη αναμενόμενο πληθωρισμό και εν συνεχεία οδηγεί στην οικονομική στασιμότητα - στασιμοπληθωρισμό.

Το παγκόσμιο χρέος ανέρχεται σε 152 τρις. \$ (225% ΑΕΠ). Να σημειωθεί ότι την τελευταία δεκαετία παρατηρείται μία αλλαγή στην δομή και στην διάρθρωση του παγκόσμιου χρέους. Πιο συγκεκριμένα, το ιδιωτικό χρέος σε πολλές αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες μετατράπηκε σε δημόσιο σταδιακά από το 2008-2015. Σήμερα, τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης αντιμετωπίζουν μια σοβαρή κυρίαρχη κρίση χρέους. Οι περισσότερες χώρες μέλη της Ευρωζώνης (ιδιαίτερα του Νότου) έχουν αρκετά υψηλά και μη αποδεκτά επίπεδα δημόσιου χρέους. Πιο συγκεκριμένα, οι τρεις χώρες -Ελλάδα, Ιρλανδία, και Πορτογαλία- έχουν δανειστεί από άλλες Ευρωπαϊκές χώρες και το ΔΝΤ προκειμένου να αποφευχθεί η χρεοκοπία των χωρών αυτών. Με το μεγαλύτερο δημόσιο χρέος και ένα από τα μεγαλύτερα δημοσιονομικά ελλείμματα στην Ευρωζώνη, η Ελλάδα αποτελεί το κέντρο της οικονομικής κρίσης (Eichengreen, 2009).

Το άρθρο αυτό επιχειρεί να εξετάσει και αναλύσει την εξέλιξη του δημοσίου χρέους σε σχέση με την αναπτυξιακή διαδικασία και την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού για την ελληνική οικονομία. Το συγκεκριμένο άρθρο επίσης επιχειρεί μια ιστορική επισκόπηση του χρέους με βάση την οικονομική θεωρία για την Ελληνική οικονομία, καθώς επίσης και την ανάλυση των επιπτώσεων και των προοπτικών για την αναπτυξιακή διαδικασία και τη συνοχή της ΕΕ και της Ελληνικής οικονομίας.

2. Το Πλαίσιο της Οικονομικής Πολιτικής

Βασικός στόχος της οικονομικής πολιτικής είναι η σταθεροποίηση της οικονομίας με την επίτευξη του επιπέδου πλήρους απασχόλησης χωρίς να υπάρχει πληθωρισμός, έτσι ώστε ταυτόχρονα να υπάρχει οικονομική μεγέθυνση (economic growth) και κοινωνική ανάπτυξη (social development). Με τον όρο «οικονομική πολιτική» (economic policy) θεωρούνται τα βασικά εργαλεία και οι βασικές πολιτικές που σχετίζονται με τη δημοσιονομική πολιτική (public fiscal policy) καθώς επίσης και με τη νομισματική πολιτική (monetary policy) (Κορρές & Χιόνης, 2003). Με την οικονομική πολιτική επιδιώκεται, μέσα από τα βασικά εργαλεία και τις βασικές πολιτικές της δημοσιονομικής πολιτικής και της νομισματικής πολιτικής, να μπορέσει να εξισορροπηθεί η συνολική ζήτηση και η συνολική προσφορά της οικονομίας.

Ορισμένες από τις οικονομικές θεωρίες, τονίζουν και δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στον παράγοντα της συνολικής ζήτησης, όπως για παράδειγμα η σχολή του Keynes (demand side economics), ενώ άλλες θεωρίες, όπως για παράδειγμα, η νεοκλασική (neoclassical) θεωρούν ως βασικό παράγοντα τη συνολική προσφορά (supply side economics) που προσδιορίζουν την οικονομική σταθερότητα και την αναπτυξιακή διαδικασία. Πιο συγκεκριμένα, η σχολή του Keynes (demand side economics) υποστηρίζει ότι η συνολική ζήτηση σε μια οικονομία μπορεί να επηρεαστεί μέσω της δημοσιονομικής πολιτικής, όπως για παράδειγμα, τις δημόσιες δαπάνες και τους φόρους, είτε μέσω της νομισματικής πολιτικής, δηλαδή την προσφορά και τη ζήτηση χρήματος. Αντίστοιχα, η νεοκλασική σχολή θεωρεί ότι η συνολική

προσφορά (supply side economics) καθορίζει τη σταθερότητα της οικονομίας και την αναπτυξιακή διαδικασία με μέτρα που μετακινούν την καμπύλη της συνολικής προσφοράς προς τα δεξιά, (Κορρές, Κουρλιούρος & Τσομπάνογλου, 2015).

Η οικονομική πολιτική (economic policy) αναφορικά με την οικονομική μεγέθυνση και κοινωνική ανάπτυξη, στοχεύει στα ακόλουθα βασικά σημεία (Κορρές & Χιόνης, 2003):

- αξιοποίηση των πόρων και ιδιαίτερα του ανθρώπινου δυναμικού
- ισοκατανομή και αύξηση του εισοδήματος
- αύξηση της παραγωγής και των επενδύσεων
- αύξηση απασχόλησης και μείωση ανεργίας
- σταθερότητα του επιπέδου τιμών πληθωρισμού
- υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης και οικονομική σταθερότητα
- μείωση των ελλειμμάτων και ισοσκελισμός του ισοζυγίου πληρωμών

Η οικονομική ευημερία που προέρχεται από την καλή εφαρμογή της οικονομικής πολιτικής θεωρείται ως αναγκαία (αλλά όχι ικανή από μόνη της) συνθήκη για την κοινωνική ευημερία και την κοινωνική μεγέθυνση. Η κοινωνική πολιτική βοηθάει στην κοινωνική μεγέθυνση και στοχεύει σε όλα τα παραπάνω σημεία της οικονομικής πολιτικής, και επιπρόσθετα στα ακόλουθα βασικά σημεία:

- πλήρη απασχόληση
- ισοκατανομή και μείωση ανισοτήτων
- κοινωνική ευημερία.

2.1 Το Πλαίσιο της Δημοσιονομικής Πολιτικής

Δημοσιονομική πολιτική καλούνται οι αποφάσεις της κυβέρνησης ως προς τους φόρους (δηλαδή εάν θα αυξηθούν, μειωθούν, είτε παραμείνουν αμετάβλητοι οι υπάρχοντες φόροι, είτε τέλος εάν θα θεσμοθετηθούν νέοι φόροι είτε καταργηθούν οι ήδη υπάρχοντες φόροι). Η Δημοσιονομική πολιτική σχεδιάζεται και υλοποιείται από το κράτος μέσω του κρατικού προϋπολογισμού. Η δημοσιονομική πολιτική αφορά τα κρατικά έσοδα (όπως για παράδειγμα, τους άμεσους και έμμεσους φόρους και τις αποδόσεις των κρατικών επενδύσεων), καθώς επίσης και τις κρατικές δαπάνες (όπως για παράδειγμα, τις δαπάνες για υγεία, εκπαίδευση, ασφάλεια, κ.ά).

Η δημοσιονομική πολιτική πρέπει να παίζει πρωτεύοντα ρόλο στην σταθεροποιητική προσπάθεια, στοχεύοντας στην συγκράτηση του ρυθμού αύξησης των δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού και την παράλληλη αύξηση των φορολογικών εσόδων από την πάταξη της φοροδιαφυγής. Η μείωση των δαπανών συνήθως επιχειρείται με το συστηματικό έλεγχο των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών, με σκοπό τον περιορισμό των ελλειμμάτων τους, με συμπίεση των δαπανών λειτουργίας τους και με βαθμιαία αναπροσαρμογή των τιμολογίων τους. Οι άμεσοι και οι έμμεσοι φόροι αποτελούν τα κύρια δημόσια έσοδα του προϋπολογισμού, ενώ οι πληρωμές για την αγορά των αγαθών και των υπηρεσιών καθώς επίσης και οι μεταβιβαστικές πληρωμές αποτελούν τις κυριότερες δημόσιες δαπάνες. Ως δημοσιονομικό έλλειμμα καλείται η διαφορά (αρνητική) των εσόδων και των εξόδων του κράτους. Η θετική διαφορά (που αποτελεί σπάνιο φαινόμενο) καλείται Δημοσιονομικό Πλεόνασμα, (Κορρές, Κουρλιούρος & Τσομπάνογλου, 2015).

2.2 Το Πλαίσιο της Νομισματικής Πολιτικής

Η νομισματική πολιτική σχεδιάζεται και υλοποιείται από την κεντρική τράπεζα και σχετίζεται με τον έλεγχο της προσφοράς και ζήτησης χρήματος. Τα βασικά μέσα της νομισματικής πολιτικής είναι τα ακόλουθα (Κορρές & Χιόνης, 2003):

- Η πολιτική «ανοικτής αγοράς» που ρυθμίζει την αγορά και πώληση τίτλων, ομολόγων και έντοκων γραμματίων από την Κεντρική τράπεζα στις εμπορικές τράπεζες, με στόχο την ρύθμιση της προσφοράς χρήματος.
- Η πολιτική «προεξοφλητικού επιτοκίου» που ρυθμίζει το επιτόκιο που δανείζει η Κεντρική τράπεζα τις εμπορικές τράπεζες, με στόχο την ρύθμιση της ζήτησης χρήματος.
- Η πολιτική «υποχρεωτικών ρευστών διαθεσίμων» που ρυθμίζει τις υποχρεωτικές καταθέσεις των εμπορικών τραπεζών στην Κεντρική τράπεζα, με στόχο την ρύθμιση της προσφοράς χρήματος.
- Η πολιτική των «ποιοτικών πιστωτικών ελέγχων» που ρυθμίζει κατά πόσο ισχύει η νομοθεσία, τηρείται ο ανταγωνισμός κλπ., με στόχο την ρύθμιση της ζήτησης και προσφοράς χρήματος.

3. Η Ισορροπία στην Αγορά Αγαθών και την Αγορά Χρήματος

Η ισορροπία στην οικονομία εξαρτάται τόσο από την ισορροπία στην αγορά αγαθών όσο και από την ισορροπία στην αγορά χρήματος.

3.1 Ισορροπία στην Αγορά Αγαθών

Η ισορροπία στην αγορά αγαθών καθορίζεται από την δημοσιονομική πολιτική, ενώ η ισορροπία στην αγορά χρήματος καθορίζεται από την νομισματική πολιτική. Η ισορροπία στην αγορά αγαθών διαμορφώνεται στο σημείο όπου το συνολικό εθνικό εισόδημα ισούται (παραγωγή ή προσφορά) με την συνολική δαπάνη (ζήτηση). Έστω μια οικονομία όπου το συνολικό εθνικό εισόδημα (Y) θα πρέπει να ισούται με τη συνολική εθνική δαπάνη ($C + I$) όπως αυτή εκφράζεται μέσα από την κατανάλωση και την επένδυση. Στο ακόλουθο Διάγραμμα 1^(α), η γραμμή των 45⁰ αποτελεί την γραμμή του εισοδήματος και εκεί όπου τέμνει τις καμπύλες της κατανάλωσης και επένδυσης ($C_0 + I_0$). Το σημείο ισορροπίας E_0 παρουσιάζει την αρχική και σταθερή ισορροπία, όπου οι συντεταγμένες που προσδιορίζουν το συνολικό εισόδημα, (Y_0), ισούται με τη συνολική δαπάνη ($C_0 + I_0$), και στο σημείο ισορροπίας αυτό δεν υπάρχει ούτε πληθωρισμός, δηλαδή αύξηση τιμών, ούτε αντιπληθωρισμός, δηλαδή μείωση των τιμών.

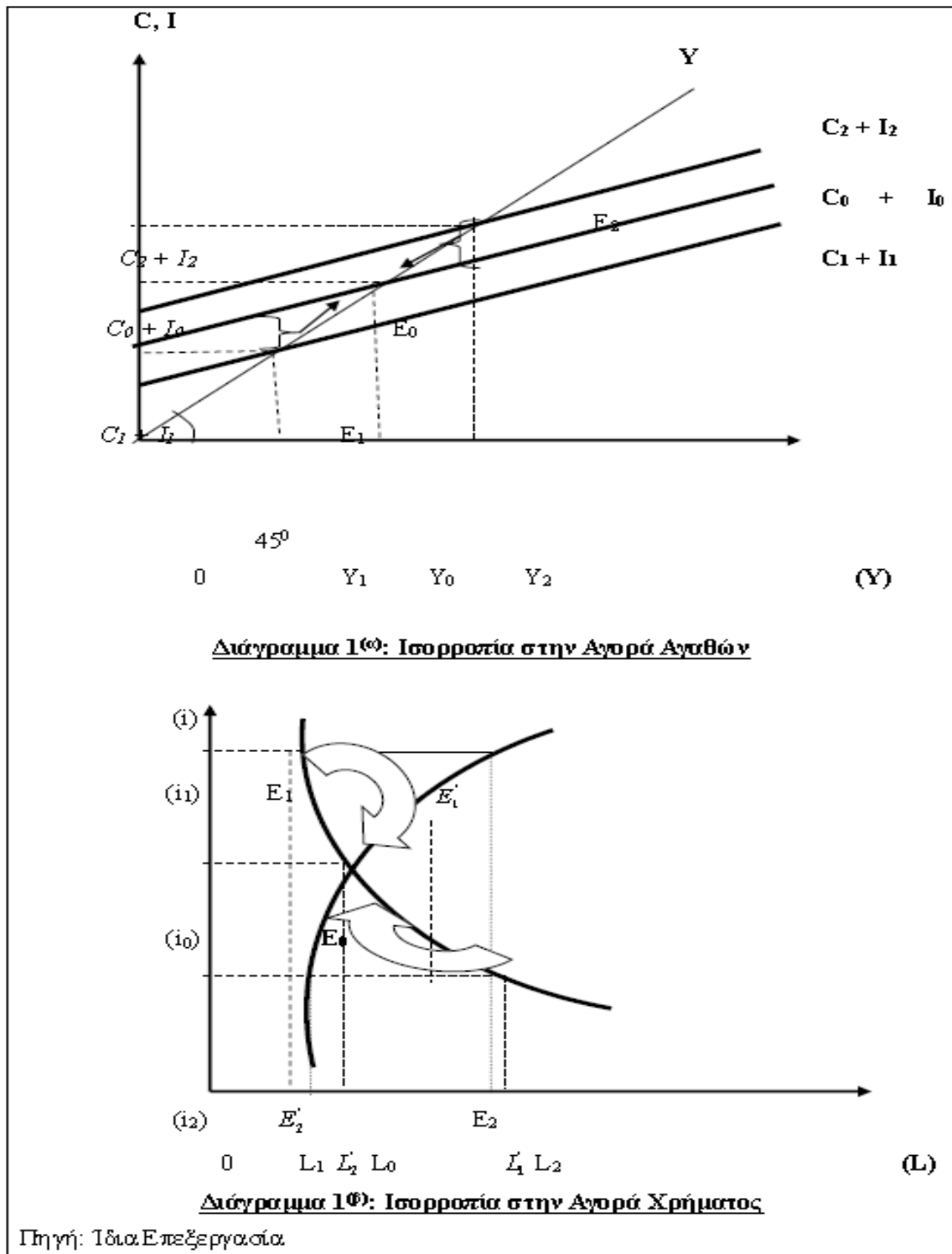
3.2 Η Ισορροπία στην Αγορά Χρήματος

Η ισορροπία καθορίζεται μέσα από την Νομισματική πολιτική. Οι βασικοί παράγοντες που προσδιορίζουν την ισορροπία στην αγορά χρήματος είναι η ζήτηση και η προσφορά χρήματος. Σύμφωνα με τη θεωρία του Keynes, όπως έχουμε ήδη αναλύσει, η ζήτηση και η προσφορά του χρήματος δίνονται από τις ακόλουθες σχέσεις, αντίστοιχα:

$$L = L(i) \quad \text{και} \quad M = \bar{M}$$

Όπως παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 1^(β) οι καμπύλες της ζήτησης και της προσφοράς

χρήματος προσδιορίζουν το σημείο ισορροπίας, με ένα συγκεκριμένο επίπεδο επιτοκίου που επιφέρει την «σταθερή ισορροπία» και την εξίσωση της ζήτησης και της προσφοράς χρήματος. Ιδιαίτερα, στο σημείο E_0 έχουμε την «σταθερή ισορροπία», όπου για ένα συγκεκριμένο επίπεδο επιτοκίου, (i_0), η προσφορά ισούται με τη ζήτηση του χρήματος, ($M_S = M_D$), δηλαδή η ποσότητα των ρευστών διαθεσίμων που επιθυμούν να κρατούν οι οικονομικές μονάδες είναι ίση με τη ποσότητα των ρευστών διαθεσίμων που πραγματικά κρατούν.

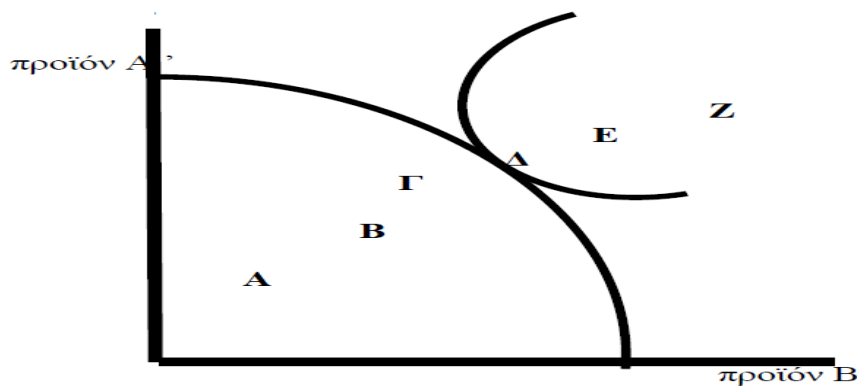

Στη περίπτωση που το επιτόκιο αυξηθεί, έστω (i_1), τότε η συνολική ζήτηση χρήματος για συναλλαγές-πρόνοια και κερδοσκοπία θα ήταν στο σημείο της «ασταθούς ισορροπίας» E_1 ,

δηλαδή εκεί όπου $M_D = L_1$, ενώ ταυτόχρονα όμως η συνολική ποσότητα χρήματος θα ήταν στο σημείο E'_1 , εκεί όπου $M_S = L'_1$. Με το δεδομένο ύψος επιτοκίου (i_1), οι οικονομικές μονάδες θα έχουν ρευστά διαθέσιμα περισσότερα από ότι πραγματικά θα ήθελαν να έχουν, οπότε θα προσπαθούσαν να αγοράσουν είτε ομολογίες, μετοχές, έντοκα γραμμάτια είτε ακίνητα κ.ά, που θα είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της ζήτησης, δηλαδή των ομολογιών, μετοχών, έντοκων γραμματίων, ακινήτων κ.ά, και άρα στην αύξηση της τιμής τους με αποτέλεσμα να «ωθήσουν» τα επιτόκια να μειωθούν και να συγκλίνουν στην αρχική σταθερή ισορροπία (i_0), σύμφωνα με την «ροή» του αγκίστρου στο Διάγραμμα 1.

Στη περίπτωση που το επιτόκιο μειωθεί, έστω (i_2), τότε η συνολική ζήτηση χρήματος για συναλλαγές-πρόνοια και κερδοσκοπία θα ήταν στο σημείο της «ασταθούς ισορροπίας» E_2 , δηλαδή εκεί όπου $M_D = L_2$, ενώ ταυτόχρονα όμως η συνολική ποσότητα χρήματος, θα ήταν στο σημείο E'_2 , εκεί όπου $M_S = L'_2$. Συμπερασματικά, με το δεδομένο ύψος επιτοκίου (i_2), οι οικονομικές μονάδες επιθυμούν να κρατούν ρευστά διαθέσιμα (i_2, E_2), αλλά τελικά μπορούν να κρατούν συνολική ποσότητα χρήματος ίση με (i_2, E'_2). Επειδή λοιπόν τα νοικοκυριά έχουν ελλειμματικά ρευστά διαθέσιμα ίσα με (E'_2, E_2), τότε θα προσπαθήσουν να προσφέρουν αξιόγραφα για πώληση, όμως η υπερβάλλουσα αύξηση της προσφοράς των τίτλων και των αξιόγραφων για πώληση θα έχει ως αποτέλεσμα την μείωση της τιμής τους που ακολούθως συνεπάγεται αύξηση της απόδοσης των αξιόγραφων και τελικά αύξηση των επιτοκίων, ώστε να συγκλίνουν στην αρχική σταθερή ισορροπία (i_0), σύμφωνα με την «ροή» του αγκίστρου, (Κορρές, Κουρλιούρος & Τσομπάνογλου, 2015).

Για την επίτευξη της γενικής ισορροπίας στην οικονομία, που εν συνεχεία θα συμβάλουν στην μείωση των ελλειμμάτων και στην εξάλειψη των χρεών αντίστοιχα, πρέπει να ισχύει ταυτόχρονα η ισορροπία στην αγορά των αγαθών και η ισορροπία στην αγορά χρήματος. Τα μέσα και οι πολιτικές μέσω των οποίων μπορούν να επιτευχθεί η ισορροπία στην αγορά των αγαθών και η ισορροπία στην αγορά χρήματος είναι η δημοσιονομική πολιτική και περαιτέρω η νομισματική πολιτική, αντίστοιχα (Κορρές & Χιόνης, 2003).

Διάγραμμα 2: Καμπύλη Παραγωγικών Δυνατοτήτων, Αποτελεσματικότητα & Άριστη Λύση
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Ένας από τους βασικούς στόχους της οικονομικής πολιτικής είναι η επίτευξη της οικονομικής μεγέθυνσης μέσα από την ισορροπία τόσο στην αγορά χρήματος (νομισματική πολιτική) όσο και στην αγορά αγαθών (δημοσιονομική πολιτική) που από κοινού οριοθετούν την καλύτερη δυνατή εφικτή λύση, δηλαδή το σημείο εκείνο της οικονομικής μεγέθυνσης, είτε εναλλακτικά την επίτευξη της επιτάχυνσης της αναπτυξιακής διαδικασίας και την επίτευξη της αποτελεσματικότητας (Efficiency) ή της άριστης εκείνης λύσης που στηρίζεται στην πλήρη αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων, όπως για παράδειγμα του ανθρώπινου δυναμικού. Η άριστη και αποτελεσματική λύση μπορεί να παρουσιασθεί και αντιστοιχεί στο

σημείο Δ της καμπύλης των παραγωγικών δυνατοτήτων, (όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 2), και αντιστοιχεί στην καλύτερη δυνατή-εφικτή λύση που την δεδομένη χρονική στιγμή αντιστοιχεί στην καλύτερη και στην άριστη λύση (optimum Pareto solution). Η επίτευξη της λύσης αυτής, δηλαδή το σημείο Δ, μπορεί να γίνει μέσα από τον κατάλληλο συνδυασμό της νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής και σηματοδοτεί την επιτυχία της οικονομικής πολιτικής (νομισματικής και δημοσιονομικής). Η νομισματική πολιτική θα πρέπει να βοηθήσει σημαντικά στην ρευστότητα του χρήματος και της αγοράς, μέσα από την ενίσχυση των επενδύσεων (ακόμη και των πληθωριστικών επενδύσεων), και παράλληλα θα συμβάλλει σημαντικά στην ενίσχυση και ενδυνάμωση της δημοσιονομικής πολιτικής ώστε να πραγματοποιηθεί η αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων και αύξηση της παραγωγικής δραστηριότητας και η επίτευξη της καλύτερης δυνατής-εφικτής λύσης, δηλαδή του σημείου Δ.

4. Η Εξέλιξη και οι Επιπτώσεις του Ελλείμματος και Χρέους στην Ελλάδα

Με την διαχρονική ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας υπήρξε μια έντονη τάση για αύξηση των εισαγωγών, ιδιαίτερα σε μη-διαρκή καταναλωτικά αγαθά. Ιδιαίτερα αυτό συνέβη σε πιο έντονο ρυθμό μετά την απελευθέρωση του εμπορίου και των δασμών με την τελωνιακή ένωση με την Ευρώπη. Οι εισαγωγές προϊόντων στις δεκαετίες του 1950, 1960 και 1970 αφορούν περισσότερο τα κεφαλαιουχικά προϊόντα (επενδυτικά προϊόντα και προϊόντα τεχνολογίας), ενώ υπάρχει μία μεταστροφή από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 και ιδιαίτερα την δεκαετία 2000-2010 όπου αυξάνεται η τάση για περισσότερα καταναλωτικά προϊόντα (αποτελέσματα του *υπέρ-καταναλωτισμού*, της εισαγωγής ξένων προτύπων και του *μιμητικού αποτελέσματος*) που υποκατέστησαν σε ένα βαθμό την παραγωγή εγχώριων προϊόντων και επιδείνωσαν τα ελλείμματα και τα χρέη των νοικοκυριών (Gros and Mayer, 2010). Στο Διάγραμμα 2 παρατηρούμε σχηματικά τα διάφορα επίπεδα και φάσεις ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας και τα αρνητικά αποτελέσματα στην ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας εξαιτίας του μιμητικού αποτελέσματος (δηλαδή της ραγδαίας αύξησης των εισαγόμενων καταναλωτικών αγαθών) με την μεγάλη επιδείνωση τόσο των δημόσιων ελλειμμάτων και χρεών, όσο και την μείωση του παραγωγικού ιστού της χώρας.

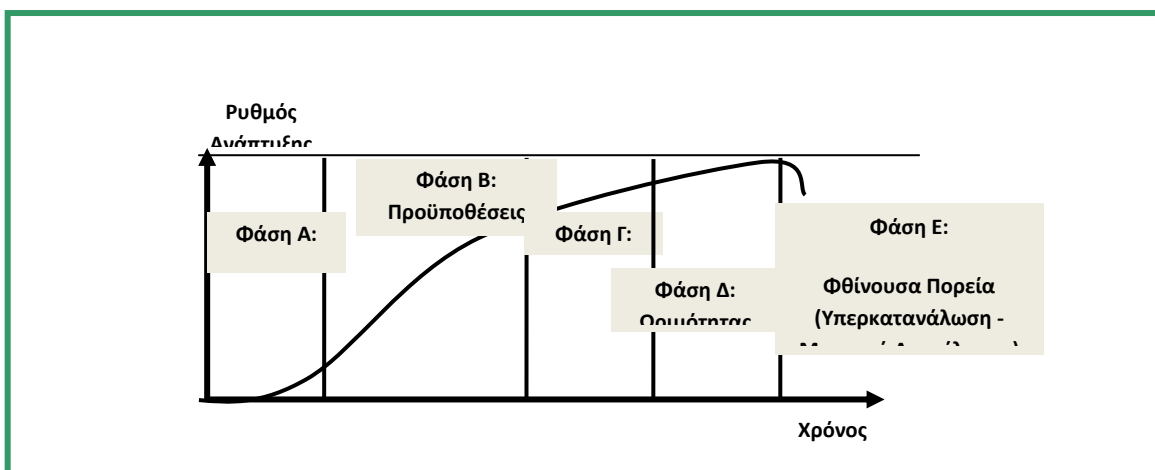
Κατά τις δεκαετίες 1960 και 1970 τα σχετικά οικονομικά μεγέθη δείχνουν μια σημαντική αύξηση και ανάκαμψη της Ελληνικής οικονομίας (ΕΛΣΤΑΤ). Την ίδια χρονική περίοδο παρατηρούμε μια σημαντική αύξηση κατά πέντε περίπου φορές του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος. Το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου την περίοδο από το 1962 μέχρι το 1972 παρουσιάζει συνεχείς αυξήσεις, με εξαίρεση την περίοδο του 1967 (Κορρές & Χιόνης).

Η σχέση των εξαγωγών προς τις εισαγωγές κυμαίνεται διαχρονικά μεταξύ 20% - 80% για ορισμένους κλάδους. Διαχρονικά και ιδιαίτερα τις τρεις τελευταίες δεκαετίες η μεγάλη αύξηση των εισαγωγών εντείνει την αποδυνάμωση του εγχώριου παραγωγικού συστήματος και οδηγεί σε υπερδιόγκωση των ελλειμμάτων και των χρεών. Η διάρθρωση και η δραστηριότητα του δημόσιου τομέα επηρεάζει σημαντικά τα οικονομικά μεγέθη της χώρας. Σήμερα περίπου το 60% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος οφείλεται στην δραστηριότητα του δημόσιου τομέα, (Κορρές, Κουρλιούρος & Τσομπάνογλου, 2015).

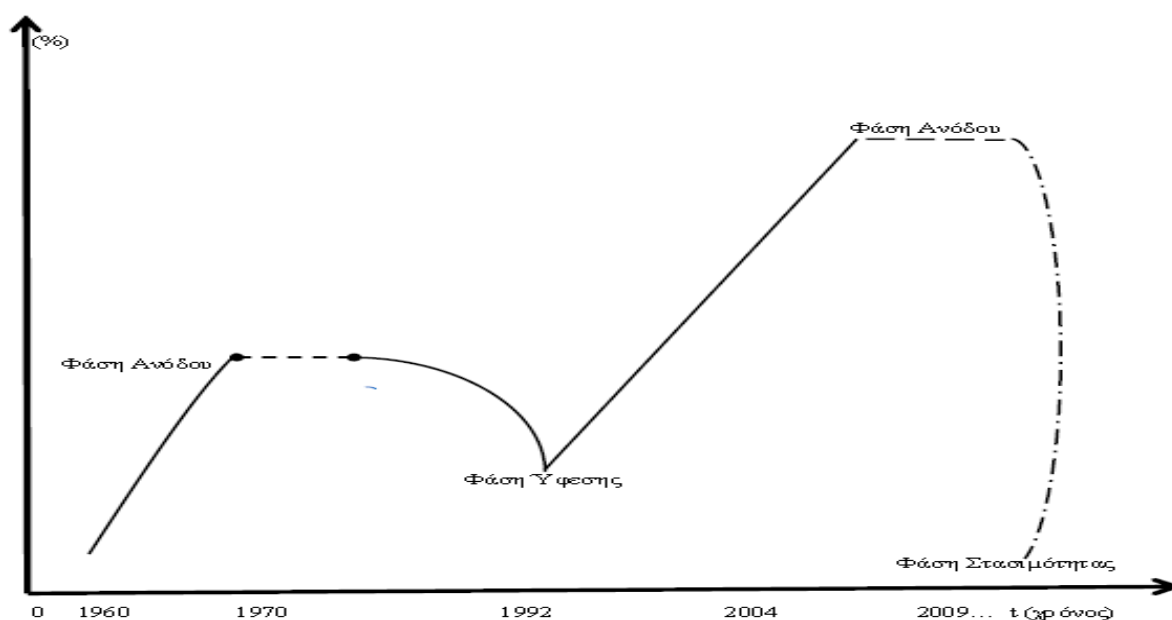
Σύμφωνα με τα οικονομικά δεδομένα για την Ελληνική οικονομία, το σύνολο των κρατικών δαπανών για την Ελληνική οικονομία ήταν κατά πολύ μεγαλύτερο του συνόλου των εσόδων, με συνέπεια την ελλειμματικότητα του προϋπολογισμού και την αύξηση του κρατικού χρέους. Σύμφωνα με τις στατιστικές, από το σύνολο των δημοσίων εσόδων, και πιο συγκεκριμένα τους άμεσους φόρους, το μεγαλύτερο ποσοστό (περίπου 80%) προέρχεται από την φορολόγηση των μισθωτών και συνταξιούχων και μόνο ένα μικρό ποσοστό (περίπου

20%) από τις υπόλοιπες ομάδες επιτηδευματιών (European Commission, 2009).

Διάγραμμα 3 (α): Επίπεδα και Φάσεις Ανάπτυξης: Το Μιμητικό Αποτέλεσμα
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Διάγραμμα 3(β): Φάσεις Οικονομικού Κύκλου της Ελληνικής Οικονομίας
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Διάγραμμα 4 (α): Δημοσιονομική προσαρμογή – αναθεωρημένοι στόχοι: Σταδιακή βελτίωση του πρωτογενούς πλεονάσματος κατά 1,5% του ΑΕΠ/έτος ως 2016

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 4 (β): Δημοσιονομική προσαρμογή – αναθεωρημένοι στόχοι: Σταδιακή βελτίωση του πρωτογενούς πλεονάσματος κατά 1,5% του ΑΕΠ/έτος ως 2016

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Το δημόσιο χρέος αυξήθηκε από 11,8% το 1960 σε 28,9% το 1980 και εκτινάχθηκε κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαπενταετίας, φθάνοντας το 1994 σε 114,0% και σε άνω του 142% το 2010. Ο υψηλός δημόσιος δανεισμός παραδοσιακά «ωθεί» τα επιτόκια δανεισμού προς τα άνω εκτοπίζοντας τις ιδιωτικές επενδύσεις, αφού αυξάνει το κόστος του χρήματος. Η διόγκωση των πληθωριστικών προσδοκιών ενισχύει την αβεβαιότητα για την πραγματική αξία των μελλοντικών αποδόσεων και αποθαρρύνει την ανάληψη επενδυτικών σχεδίων. Η Ελλάδα παραβίασε το κριτήριο δημοσιονομικού ελλείμματος της Ε.Ε. (που έθετε η συνθήκη του Μάαστριχτ για λιγότερο από 3% του ΑΕΠ) στην χρονική περίοδο από το 2001 ως το 2006, αλλά τελικά ικανοποίησε το συγκεκριμένο κριτήριο στην χρονική περίοδο 2007-2008, ενώ το συγκεκριμένο κριτήριο διαμορφώθηκε σε πολύ μεγάλα (αρνητικά) επίπεδα το 2009, με έλλειμμα που φθάνει στο 15,4% του ΑΕΠ. Τα μέτρα λιτότητας μείωσαν το έλλειμμα σε 9,4% του ΑΕΠ το 2010.

Το 2003 το χρέος της κεντρικής κυβέρνησης ήταν 182 δισ. €, ενώ το 2008 διαμορφώθηκε στα 262 δισ. €, μια αύξηση δηλαδή της τάξης των 80 δισ. €. Η αύξηση αυτή προήλθε κυρίως από τα 50 δισ. € πήγαν για την πληρωμή τόκων, 10 δισ. € αφορούσαν την πληρωμή αμυντικών εξοπλισμών, 2,5 δισ. € αφορούσαν χρέη Νοσοκομείων και 7 δισ. € ήταν οι υποχρεώσεις προς τα ασφαλιστικά ταμεία.

Να σημειωθεί ότι το 2009, το ελληνικό χρέος ήταν 298 δισ. €, δηλαδή αυξημένο κατά 116 δισ. €, σε σχέση με το 2003. Στο διάστημα 2003 – 2009 οι τόκοι που πληρώθηκαν ήταν 61 δισ. €, 20 δισ. € ήταν οι δαπάνες για εξοπλισμούς, χρέη νοσοκομείων και ασφαλιστικών ταμείων. Στα 326,358 δισ. ευρώ διαμορφώθηκε το ύψος του χρέους της Κεντρικής Διοίκησης στο τέλος του 2016 έναντι 323,709 δισ. ευρώ στο τέλος Σεπτεμβρίου του προηγούμενου έτους.

Αναφορικά με την αναθεώρηση του χρέους το 2009 από την Eurostat, οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι καταγράφηκαν στο χρέος τα γνωστά SWAP του 2001 της Goldman Sachs, καθώς επίσης και σε συσσωρευμένες οφειλές των ΔΕΚΟ, που όμως ήταν γνωστές εντός και εκτός Ελλάδος από τους δημοσιευμένους ισολογισμούς.

Η κακή διαχείριση που έγινε το 2009, επιτάχυνε την συνολική εικόνα επιβάρυνσης των ελλειμμάτων και του χρέους. Πιο συγκεκριμένα, η κακή διαχείριση με την δαπάνη 10 δισ. € στο τελευταίο τρίμηνο του 2009 αλλά και τον υπολογισμό αμυντικών δαπανών και νοσοκομειακών δαπανών είχαν ως άμεσο αποτέλεσμα την μεγέθυνση ελλειμμάτων και χρέους και επίσης να αυξηθεί το έλλειμμα στο 12,7% του ΑΕΠ.

Η προσπάθεια μείωσης των ελλειμμάτων και του χρέους δεν είχε ιδιαίτερα ικανοποιητικά αποτελέσματα, καθόσον δεν «συνδέθηκε» με την αναπτυξιακή διαδικασία και την παραγωγική ανασυγκρότηση και την ανταγωνιστικότητα, (Βαγιάνος, Βέττας και Μεγύρ, 2010). Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, το δημόσιο χρέος αυξάνεται στα 356 δις € και στα 371 δις € το 2012, ενώ εάν συνυπολογιστεί το ενδοκυβερνητικό χρέος, τότε το χρέος της κεντρικής κυβέρνησης θα φτάσει τα 400,356 δις € το 2012. Ο δανεισμός της τελευταίας δεκαετίας κατευθύνθηκε κυρίως σε καταναλωτικούς σκοπούς, παρά σε επενδυτικούς σκοπούς. Παράλληλα, η Ελλάδα αντιμετώπισε προβλήματα στην συνέχιση του εξωτερικού δανεισμού και αναγκάστηκε να καταφύγει στον δανεισμό από την Ε.Ε. και το ΔΝΤ. Στο Διάγραμμα 4 παρατηρούμε την δημοσιονομική προσαρμογή, σύμφωνα με τους αναθεωρημένους στόχους του μεσοπρόθεσμου προγράμματος αναπροσαρμογής, όπου βασικός στόχος είναι η σταδιακή βελτίωση του πρωτογενούς πλεονάσματος κατά 1,5% του ΑΕΠ/έτος ως 2016, μέσω της αύξησης της παραγωγής, των δημοσίων εσόδων και της μείωσης των δημοσίων ελλειμμάτων.

Σύμφωνα με στοιχεία του ΟΔΔΗΧ στα το δημόσιο χρέος στα τέλη Ιουλίου του 2016 ανέρχεται στα 328,34 δισ. € έναντι 321,015 δισ. € στο τέλος Μαρτίου λόγω της εκταμίευσης της δόσης των 7,5 δισ. ευρώ της πρώτης αξιολόγησης η οποία τον Ιούλιο ως επί το πλείστον διατέθηκε για την αποπληρωμή των ελληνικών ομολόγων στην ΕΚΤ. Το διάγραμμα 5 παρουσιάζει την διάρθρωση και την δομή του ελληνικού χρέους,

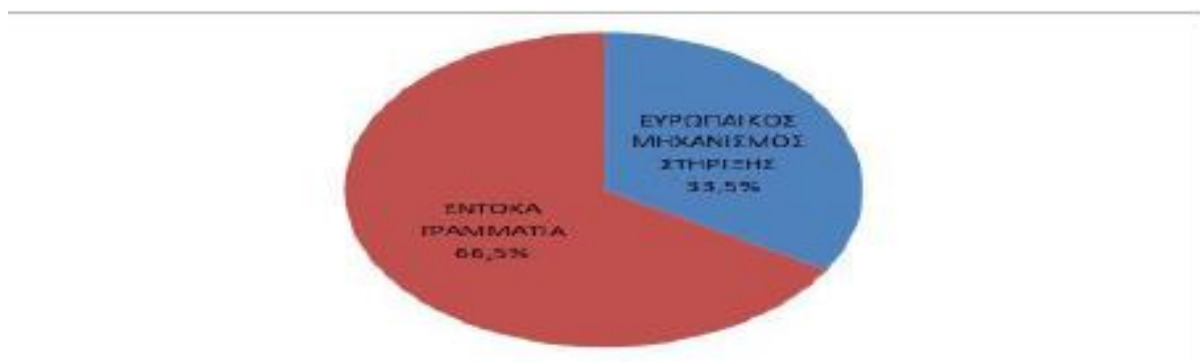
Πίνακας 1: Κρατικά Χρέη στην Ευρωζώνη

	2011 (δισ. €)	2011 (ως % ΑΕΠ)	2020 (ως % ΑΕΠ)
Αυστρία	214	71,4	58,9
Βέλγιο	361	96,1	94,7
Φιλανδία	89	48,7	31,8
Γαλλία	1689	85,4	87,1
Γερμανία	2090	81,5	57,7
Ελλάδα	347	161,9	123,2
Ιρλανδία	162	103,3	99,2
Ιταλία	1884	121,4	115,8
Ολλανδία	389	64,6	56,8

Πορτογαλία	190	105,6	122,5
Ισπανία	706	69,6	74,2

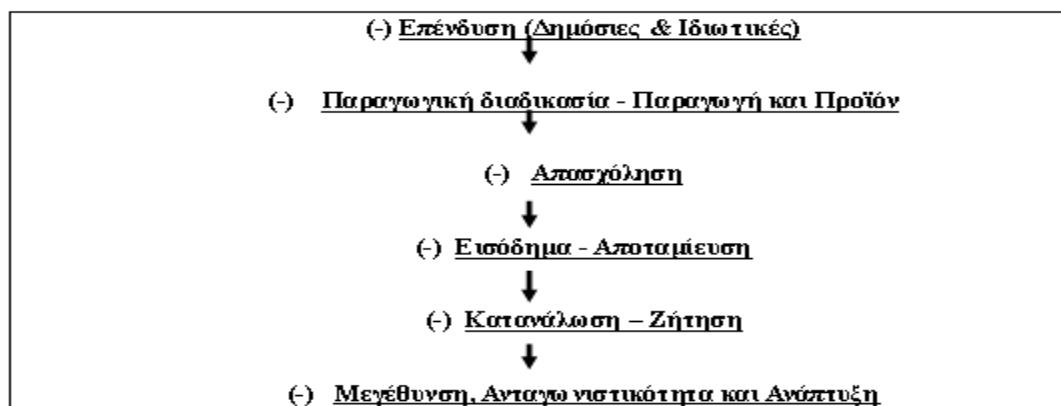
Πηγή: Deutsche Bank & European Commission

Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει τα κρατικά χρέη στην Ευρωζώνη. Το δημόσιο χρέος και το δημόσιο έλλειμμα της Ελλάδας παρουσιάζουν μια συνεχή αύξηση τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, που κυρίως οφείλεται στο «διεθνές μιμητικό αποτέλεσμα» (demonstration effect), δηλαδή ταυτόχρονα στην μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας της χώρας και παράλληλα στην υπερβολική αύξηση της κατανάλωσης και των εισαγωγών. Επίσης το συνολικό κρατικό χρέος δημιουργείται και ενισχύεται από τα συνεχή κρατικά ελλείμματα και την αδυναμία των κυβερνήσεων να ασκήσουν αποτελεσματική διοίκηση και διαχείριση, ώστε να μπορέσουν να αξιοποιήσουν τους εγχώριους πόρους, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας, και να καταπολεμήσουν την φοροδιαφυγή.

Διάγραμμα 5: Διάρθρωση του Ελληνικού Χρέους

Πηγή: Ο.Δ.ΔΗ.Χ.(2016)

Διάγραμμα 6: Φαύλος Κύκλος Πενίας

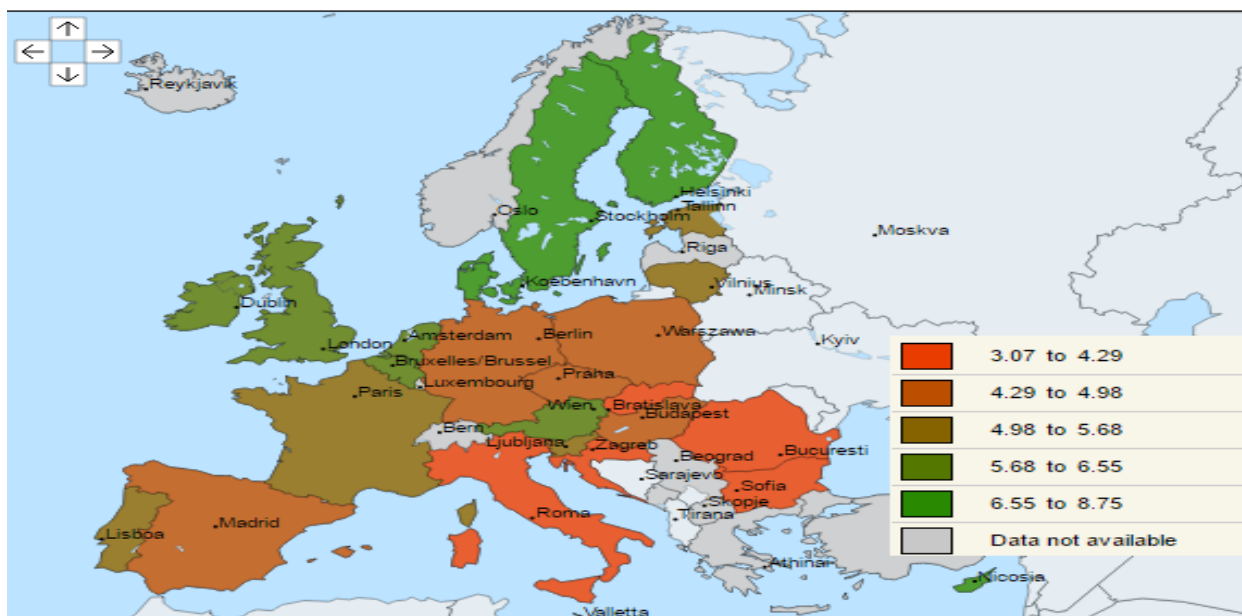
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Το χαμηλό ποσοστό επενδύσεων θεωρείται, σύμφωνα με την οικονομική θεωρία θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες και μεταβλητές που θα επηρεάσουν αρνητικά την αναπτυξιακή διαδικασία. Οι χαμηλές επενδύσεις (δημόσιες και ιδιωτικές) θα δημιουργήσουν το φαινόμενο του «φαύλου κύκλου πενίας» και της υπό-ανάπτυξης, σύμφωνα με το διάγραμμα 6. Σύμφωνα με την οικονομική θεωρία, για να μπορέσει μια οικονομία να έχει θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης και να πετύχει τον κύκλο ανάπτυξης (έναντι του κύκλου υπό-ανάπτυξης και στασιμότητας), θα πρέπει να πετύχει τρεις με τέσσερεις φορές μεγαλύτερο ποσοστό επενδύσεων (δημοσίων και ιδιωτικών), έτσι ώστε να μπορέσει να «μεταβεί» από τον φαύλο κύκλο της πενίας στον κύκλο της ανάπτυξης και της ευημερίας, (Stiglitz, 2006).

5. Ανθρώπινο Δυναμικό και Ανάπτυξη

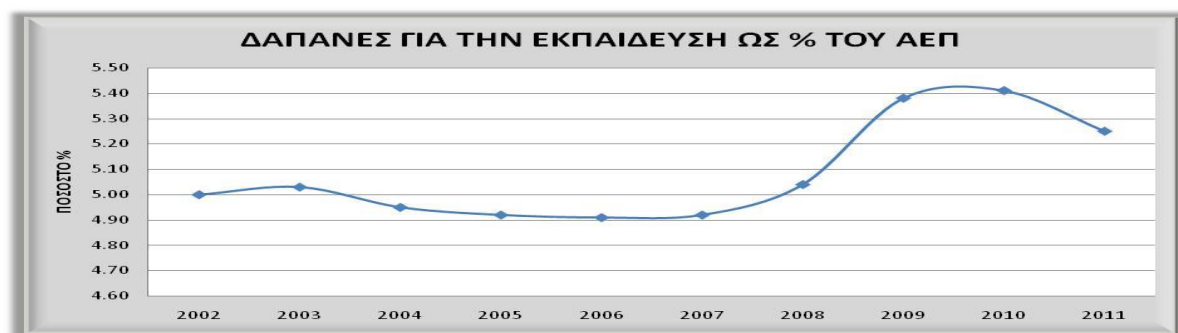
Το ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί ένα από τους βασικούς πόρους και μια από τις πλέον βασικές πλουτοπαραγωγικές πηγές για την ανάπτυξη μιας οικονομίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δίνει ιδιαίτερη σημασία και βαρύτητα στον παράγοντα ανθρώπινο δυναμικό για την αναπτυξιακή διαδικασία. Πιο συγκεκριμένα, η Ε.Ε. στην ατζέντα 20-20, μεταξύ άλλων, θεωρεί τους ακόλουθους βασικούς παράγοντες για την ανάπτυξη , (Κορρές, Κουρλιούρος & Τσομπάνογλου, 2015):

- (α). Την εκπαίδευση και το ανθρώπινο δυναμικό
- (β). Την καινοτομία
- (γ). Την απασχόληση
- (δ). Την κοινωνική ένταξη και
- (ε). Το κλίμα και την ενέργεια

Διάγραμμα 7: Δημόσιες Δαπάνες για την Εκπαίδευση στην Ε.Ε.

Πηγή: Eurostat (2016)

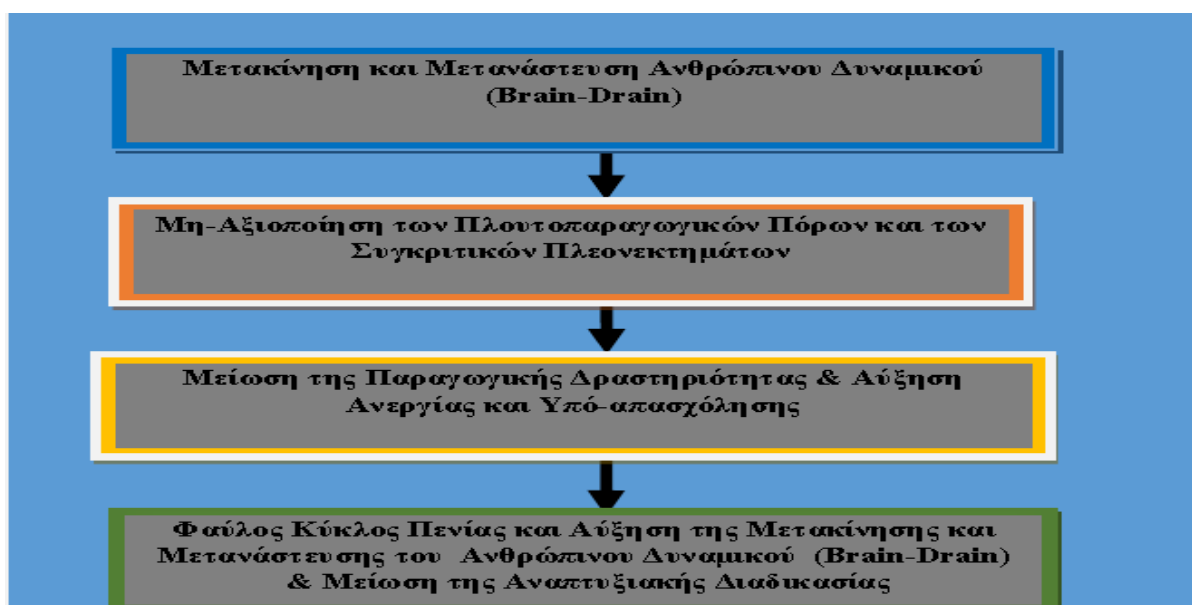
Διάγραμμα 8: Συνολικές δαπάνες της εκπαίδευσης ως επί τοις % του ΑΕΠ στην Ε.Ε.

Πηγή: Eurostat

Οι χώρες της Ε.Ε. δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στον παράγοντα ανθρώπινο δυναμικό,

εκπαίδευση και εξειδίκευση, όπως φαίνονται από το Διάγραμμα-χάρτη 7 και το Διάγραμμα 8. Η Ελλάδα διαθέτει ένα σημαντικό και αξιόλογο ανθρώπινο δυναμικό. Όμως την τελευταία δεκαετία, η συνεχής και εντεινόμενη φυγή στο εξωτερικό και η αφαίμαξη του ανθρώπινου δυναμικού (γνωστό ως «brain drain»), που συμβαίνει ιδιαίτερα λόγω της οικονομικής ύφεσης και της οικονομικής κρίσης, αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα και τις «ανοιχτές πληγές» για την ελληνική οικονομία. Να σημειωθεί ότι σύμφωνα με στοιχεία της Τραπέζης της Ελλάδος, το χρονικό διάστημα από το 2008-2015, υπολογίζεται ότι έχουν εγκαταλείψει την Ελλάδα πάνω από 427.000 άτομα που στην πλειοψηφία τους είναι εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό και όχι πλέον ανειδίκευτοι εργάτες, όπως συνέβαινε στο παρελθόν και στις δεκαετίες του 1950 και 1960, ενώ υπολογίζεται ότι το ελληνικό κράτος δαπάνησε για την εκπαίδευση των ανθρώπων αυτών ποσό περί τα 8 δισ. €.

Βασική αιτία για το «brain drain», δηλαδή της μετακίνησης και της μετανάστευσης του ανθρώπινου δυναμικού από την Ελλάδα στο εξωτερικό είναι η πολύ μεγάλη ανεργία, ιδιαίτερα στους νέους που εγγίζει και το 60 % και οι πολύ χαμηλοί μισθοί καθώς επίσης και η ολοένα εντεινόμενη οικονομική κρίση που οδηγεί στο φαινόμενο του «φαύλου κύκλου» της ανάπτυξης και βυθίζει την χώρα ολοένα σε μεγαλύτερη δίνη οικονομικής καχεξίας και υποανάπτυξης, όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε στο ακόλουθο διάγραμμα.

Διάγραμμα 9: Ανθρώπινο Δυναμικό και Ανάπτυξη

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Η ελληνική οικονομία ενώ επωμίζεται το κόστος της μόρφωσης και ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού της, εν' συνεχεία η ελληνική οικονομία με την μετακίνηση και την μετανάστευση του ανθρώπινου δυναμικού στο εξωτερικό, χάνει μια από τις βασικές πλουτοπαραγωγικές-πηγές που θα μπορούσαν να αλλάξουν το τοπίο και να οδηγήσουν την χώρα στην ανάπτυξη και στην έξοδο από την οικονομική κρίση. Σύμφωνα με στοιχεία από μια πρόσφατη έρευνα της Endeavor Greece υπολογίζεται ότι από το 2008 έως το 2016, η μετακίνηση και η μετανάστευση του ανθρώπινου δυναμικού στο εξωτερικό έχει βοηθήσει σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών υποδοχής, ενώ αντίστοιχα η Ελλάδα χάνει ένα πολύτιμο πλουτοπαραγωγικό πόρο που θα μπορούσε να συμβάλει στην ανάπτυξη και φυσικά το αντίστοιχο παραγόμενο εισόδημα που πλέον δεν συγκεντρώνεται στην Ελλάδα.

Πιο συγκεκριμένα, το μετακινούμενο ανθρώπινο δυναμικό που προέρχεται από την Ελλάδα έχει συμβάλει στην παραγωγή πάνω από 50 δισ. € για το ΑΕΠ στις χώρες υποδοχής, ενώ επίσης έχουν συμβάλει στα φορολογικά έσοδα με το ποσό των 9,1 δισ. € ετησίως

αντίστοιχα. Σύμφωνα με στοιχεία από την έρευνα αυτή, το μετακινούμενο ανθρώπινο δυναμικό που προέρχεται από την Ελλάδα έχει συμβάλει στο ΑΕΠ των χωρών της Αγγλίας και της Γερμανίας περίπου 12,9 δισ. €.

Η Ε.Ε. θα πρέπει να επενδύσει περισσότερο στην διαδικασία της οικονομικής μεγέθυνσης και της ανάπτυξης, ιδιαίτερα μέσα από την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού. Το «Στοίχημα» της ανάπτυξης εξαρτάται από τους ακόλουθους τρεις βασικούς ρυθμιστικούς παράγοντες:

- Το ανθρώπινο δυναμικό και την εκπαίδευση
- Την αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων
- Την ανάπτυξη και της διαχείρισης καινοτομίας

Για να μπορέσει να επιτευχθεί η άριστη λύση που συνδέεται με το άριστο σημείο της αναπτυξιακής διαδικασίας (σημείο Δ του διαγράμματος 2) θα πρέπει να γίνει ένας νέος σχεδιασμός της οικονομικής πολιτικής με γνώμονα περισσότερο την ανάπτυξη και λιγότερο την πολιτική ανάπτυξης. Η αναπτυξιακή διαδικασία μπορεί να βασισθεί στο ανθρώπινο κεφάλαιο που θεωρείται ως βασικός και κεντρικός παράγοντας για την αναπτυξιακή διαδικασία. Η σωστή διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού σε συνδυασμό με την καινοτομία και τους υπάρχοντες πλουτοπαραγωγικούς πόρους θεωρούνται ως βασικοί παράγοντες για την ανταγωνιστικότητα και την ανάπτυξη και περαιτέρω για την επίτευξη της κοινωνικής συνοχής και σταθερότητας.

6. Συμπεράσματα, Προτάσεις & Προοπτικές

Ο βασικός προβληματισμός στην Ευρωζώνη την τελευταία πενταετία είναι η κρίση χρέους, ιδιαίτερα των χωρών του Νότου. Βασικός παράγοντας για την αντιμετώπιση της κρίσης των ελλειμμάτων και του χρέους στην Ευρωζώνη είναι η ανάπτυξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων, της ανταγωνιστικότητας και η αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της κάθε χώρας. Σύμφωνα με την οικονομική θεωρία, οι βασικοί παράγοντες και συντελεστές για την ανάπτυξη μιας χώρας θεωρούνται οι φυσικοί πόροι και οι πρώτες ύλες, ο ανθρώπινος παράγοντας, η προσέλκυση κεφαλαιουχικών και η δημιουργία νέων τεχνολογικών αγαθών (δηλαδή κεφαλαίου και τεχνολογίας) και τέλος το μέγεθος της αγοράς που καθορίζει την ζήτηση και την παραγωγή αγαθών.

Η οικονομική πολιτική, μέσα από την νομισματική και δημοσιονομική πολιτική, προσδιορίζει σε μεγάλο βαθμό την αναπτυξιακή διαδικασία και τους ρυθμούς ανάπτυξης. Η ανάπτυξη «συνδέεται» άμεσα τόσο με την οικονομική μεγέθυνση όσο και με την κοινωνική ανάπτυξη. Επίσης η ανάπτυξη (ΑΕΠ) «συνδέεται» άμεσα και με το χρέος που υπολογίζεται πάντοτε ως ποσοστό του ΑΕΠ, σύμφωνα με τον ακόλουθο τύπο. Όσο αυξάνεται ο ρυθμός ανάπτυξης και το ΑΕΠ, τόσο μειώνεται το ποσοστό του χρέους, οπότε ο βασικός παράγοντας για την μείωση του χρέους είναι η αύξηση του ΑΕΠ. Πιο συγκεκριμένα, για να μπορέσει να επιτευχθεί η άριστη λύση που συνδέεται με το άριστο σημείο της αναπτυξιακής διαδικασίας (σημείο Δ του διαγράμματος) θα πρέπει να γίνει ένας νέος σχεδιασμός της οικονομικής πολιτικής με γνώμονα περισσότερο την ανάπτυξη και λιγότερο την πολιτική ανάπτυξης.

$$\text{Χρέος/ΑΕΠ Αναλογία} = \frac{\text{Κρατικό Χρέος}}{\text{Ονομαστικό ΑΕΠ}} \times 100$$

Αναγκαία συνθήκη για την οικονομική σταθερότητα και ανάπτυξη θεωρείται η επίτευξη της

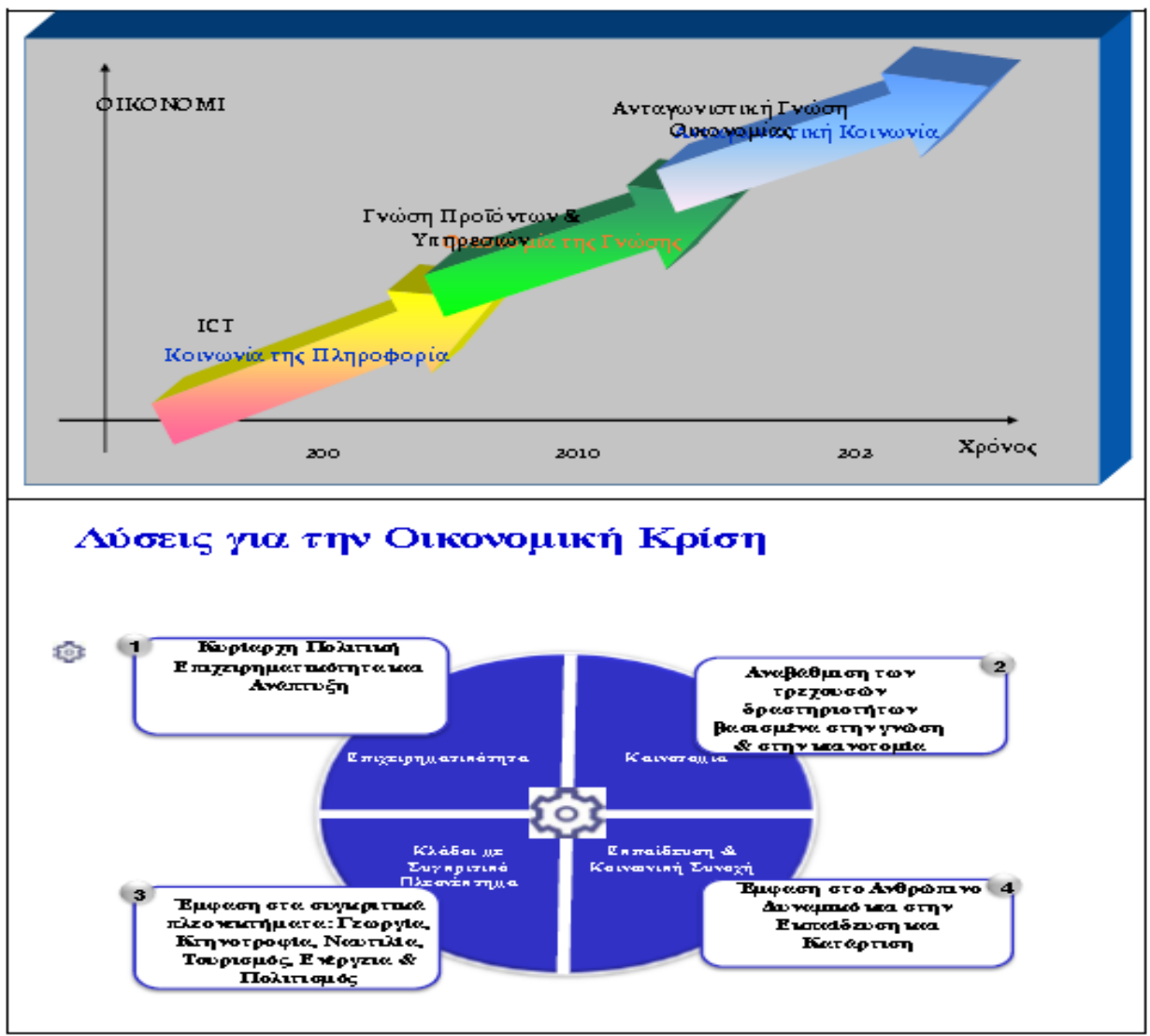
γενικής ισορροπίας στην οικονομία, που εν συνεχεία θα οδηγήσουν στην μείωση των ελλειμμάτων και την εξάλειψη των χρεών, να ισχύουν ταυτόχρονα η ισορροπία στην αγορά αγαθών και στην αγορά χρήματος. Η σημερινή κατάσταση στην Ευρωζώνη έχει εξασφαλίσει την ισορροπία στην αγορά χρήματος μέσα από τον έλεγχο της νομισματικής πολιτικής, αλλά εξακολουθεί να υπάρχει ανισορροπία στην αγορά των αγαθών όπου η δημοσιονομική πολιτική δεν έχει καταφέρει την επίτευξη της σχετικής ισορροπίας και σταθερότητας στην οικονομία. Η επιτυχία της οικονομικής πολιτικής σηματοδοτεί και την επιτυχία και την βιωσιμότητα της Ευρωζώνης και εξαρτάται άμεσα από την επίτευξη του ρυθμού ανάπτυξης και του ΑΕΠ. Η Ευρωπαϊκή οικονομική πολιτική θα πρέπει να δώσει έμφαση και ιδιαίτερη βαρύτητα περισσότερο στην πολιτική ανάπτυξης και οικονομικής μεγέθυνσης του ΑΕΠ, παρά στην πολιτική λιτότητας. Η πολιτική ανάπτυξης μπορεί εύκολα να αντιμετωπίσει το πρόβλημα του χρέους και αφενός να ενισχύσει την σταθερότητα του νομίσματος-ευρώ και αφετέρου την βιωσιμότητα της Ευρωζώνης.

Προκειμένου να μειωθεί η αναλογία χρέος-ΑΕΠ, το ονομαστικό ΑΕΠ (δηλαδή η παραγωγή μια χώρας) πρέπει να αυξηθεί γρηγορότερα από το κυβερνητικό χρέος. Για να συμβεί αυτό, η οικονομία πρέπει να αυξήσει την παραγωγή (πραγματικό ΑΕΠ) και παράλληλα να μειώσει τις δημόσιες δαπάνες και τα δημόσια ελλείμματα. Η Ευρωζώνη σήμερα αντιμετωπίζει μια ιδιαίτερα σκληρή μάχη ενάντια στην κρίση χρέους. Η αβεβαιότητα είναι ιδιαίτερα μεγάλη για τις ευρωπαϊκές αγορές. Η εμπιστοσύνη των αγορών στην δανειοδότηση και στις επενδύσεις των ευρωπαϊκών χωρών δεν έχει ανακτηθεί πλήρως και οι προσδοκίες για έξοδο από την οικονομική κρίση και ανάπτυξη δεν είναι ορατές στο βραχυπρόθεσμο μέλλον. Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (Ε.Κ.Τ.) αποδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντικός για την εδραίωση της νομισματικής και δημοσιονομικής ισορροπίας στην Ευρωζώνη καθώς επίσης και για την εδραίωση της εμπιστοσύνης και την επιτάχυνση της αναπτυξιακής διαδικασίας ώστε να επιτευχθεί η οικονομική και νομισματική σύγκλιση στα κράτη μέλη της Ευρωζώνης.

Στο άνω τμήμα του διαγράμματος 10 παρουσιάζεται μέσω της ανάλυσης χάσματος, δηλαδή της κάλυψης των αναγκαίων βημάτων, για την επιτάχυνση της αναπτυξιακής διαδικασίας στην Ελληνική οικονομία. Στο διάγραμμα 10 παρουσιάζονται ορισμένες από τις κυριότερες δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα, η επένδυση στις νέες δραστηριότητες της πληροφορικής που ωθούν την οικονομία στην μετάβαση από την κοινωνία της πληροφορίας στην οικονομία της γνώσης και εν συνεχεία στην ανταγωνιστική κοινωνία και περαιτέρω στην αναπτυξιακή πορεία. Επίσης τα βασικά χαρακτηριστικά σημεία για τις προτάσεις στην Ελληνική οικονομία που μπορούν να συμβάλουν προς την κατεύθυνση αυτή είναι η επιχειρηματικότητα, η καινοτομία, η εκπαίδευση και η ανάπτυξη των κλαδικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων όπως παρουσιάζονται στο κάτω μέρος του διαγράμματος 10, ενώ στον Πίνακα 2 παρουσιάζονται τα βασικά σημεία από την SWOT ανάλυση.

Συμπερασματικά, τα προβλήματα του δημόσιου χρέους και των ελλειμμάτων που αντιμετωπίζουν οι χώρες του Νότου, όπως για παράδειγμα η Ελλάδα, η Ιταλία, η Πορτογαλία, η Ισπανία αλλά και οι υπόλοιπες χώρες όπως το Βέλγιο και η Ιρλανδία, σε συνδυασμό με τις δυσκολίες χρηματοδότησης και πρόσβασης στις αγορές είναι ιδιαίτερα κρίσιμα για την αναπτυξιακή τους διαδικασία αλλά και την σταθερότητα και την συμμετοχή τους στο πλαίσιο της Ευρωζώνης. Βασική προϋπόθεση για την επιτάχυνση της αναπτυξιακής διαδικασίας που θα συμβάλει σημαντικά στην μείωση των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημοσίου χρέους είναι η αύξηση της παραγωγής και η καλή διαχείριση των πόρων (οικονομικών και ανθρώπινων).

Διάγραμμα 10: Ανάλυση Χάσματος για την Ανάπτυξη της Ελληνικής Οικονομίας και την Έξοδο από την Οικονομική Κρίση
 Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Πίνακας 2: Ανάλυση SWOT

<u>Δυνατά Σημεία</u>	<u>Αδύνατα Σημεία</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Οι διαθέσιμες πρώτες ύλες • Το αξιόλογο εξειδικευμένο διαθέσιμο ανθρώπινο δυναμικό • Η γεωπολιτική θέση της χώρας • Οι κλιματολογικές συνθήκες • Η Πολιτιστική κληρονομιά • Αξιόλογο φυσικό και πολιτιστικό απόθεμα προς αξιοποίηση 	<ul style="list-style-type: none"> • Αδυναμία και προβλήματα διαχείρισης • Ασυνέχεια στον προγραμματισμό και στην στρατηγική • Η οικονομική δυσπραγία • Η εκροή (μετανάστευση) του εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού

Ευκαιρίες

- Οι δυνατότητες που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες
- Οι δυνατότητες των εμπορικών συμφωνιών και της ελεύθερης αγοράς της ΕΕ
- Η άντληση χρηματοδότησης και επενδύσεων από την ΕΕ
- Η αύξηση της εξωστρέφειας της Ελληνικής οικονομίας

Απειλές

- Το δυσχερές οικονομικό περιβάλλον λόγω της κρίσης
- Το δυσχερές διεθνές περιβάλλον λόγω των εμπόλεμων καταστάσεων
- Η οικονομική αστάθεια και η αβεβαιότητα
- Η κακή διαχείριση και η γραφειοκρατία και μείωσης της ανταγωνιστικότητας

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

7. Βιβλιογραφία

- Βαγιανός Δημήτρης, Νίκος Βέττας και Κώστας Μεγήρ (2010) «Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα: Μεταρρυθμίσεις και ευκαιρίες σε μία κρίσιμη συγκυρία, www.greekeconomistsforreform.com
- Bank of International Settlements (2012) Database, Διάφορα Στατιστικά Στοιχεία.
- Deutsche Bank (2014) Διάφορα Στατιστικά Στοιχεία.
- Eichengreen, B. (2009) «*The Crisis and the Euro*», working paper, Elcano Royal Institute, Madrid, Spain.
- ΕΛΣΤΑΤ (2014) Διάφορα Στατιστικά Στοιχεία.
- Endeavor Greece (2016) «Μελέτη για το Ανθρώπινο Δυναμικό της Ελλάδας», <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/>
- European Commission (2009) «Economic and Financial Affairs: Economic crisis in Europe: Causes, consequences and responses». European Economy, Brussels. pp.1-87, Tab. Graph. Bibliogr.
- Eurostat (2014) Διάφορα Στατιστικά Στοιχεία.
- Gros, D. and T. Mayer. (2010) «*Financial Stability beyond Greece: Making the most out of the European Stabilisation Mechanism*», VoxEU.org, σελ.3-8.
- Κέντρο Οικονομικών Ερευνών και Προγραμματισμού (1990) *Η ανάπτυξη της Ελλάδας, Παρελθόν, Παρόν και Προτάσεις*, Αθήνα.
- Κορρές Γ. Κουρλιούρος Η. και Τσομπάνογλου Γ. (2003) *Χωρική & Τοπική Κοινωνικό-Οικονομική Ανάπτυξη: Θεωρία, Μέθοδοι & Στρατηγικές*, εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα.
- Κορρές Γ. και Χιόνης Δ. (2003) *Ελληνική Οικονομία: Ανάλυση Βασικών Μεγεθών*, εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα.
- Lapy P. (2009) «Global crisis requires global solutions», World Trade Organization.
- Stiglitz JE. (2006) «Making globalization work», Norton WW & Co, New York.
- Τράπεζα Ελλάδας (2016) Διάφορα Στατιστικά Στοιχεία.
- Visvizi A. (2012) «*The crisis in Greece and the EU-IMF rescue package: Determinants and pitfalls*», Acta Oeconomica, Vol. 62. No.1, pp. 15-39.